

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 23 ΜΑΪΟΥ 2016
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ) & ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
(ΠΑΛΑΙΟ ΣΥΣΤΗΜΑ)**

(Ενδεικτικές Απαντήσεις)

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Το κόμμα του Γ. Θεοτόκη¹ ήταν πιο μετριοπαθές από τα άλλα δύο και ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Συμφωνούσε με την πάση θυσία αύξηση των εξοπλισμών και ζητούσε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μικροεισοδηματίες. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών.

Στο μεταξύ, η επανάσταση είχε αποκτήσει ισχυρά ερείσματα σε όλη την Κρήτη. Οργανώθηκε «*Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης*²» στο Θέρισο, με πρόεδρο τον Ελ. Βενιζέλο και υπουργούς τους Κ. Φούμη και Κ. Μάνο. Η κυβέρνηση προέβη στην έκδοση γραμματίων για εσωτερικό πατριωτικό δάνειο 100.000 δραχμών, οργάνωσε υπηρεσίες οικονομικών, συγκοινωνιών και διοίκησης, τύπωσε γραμματόσημα και εξέδιδε την εφημερίδα, «*Το Θέρισο*».

Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης ιδρύθηκε η *Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής*³ με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη-πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξίμων.

¹ Σχολικό βιβλίο σελ. 92-93.

² Σχολικό βιβλίο σελ. 214.

³ Σχολικό βιβλίο σελ. 151.

ΘΕΜΑ Α2

ΣΩΣΤΟ⁴

ΛΑΘΟΣ⁵

ΛΑΘΟΣ⁶

ΛΑΘΟΣ⁷

ΣΩΣΤΟ⁸

ΘΕΜΑ Β1⁹

Η επιστροφή των προσφύγων στη Μικρά Ασία ξεκίνησε τους τελευταίους μήνες του 1918 μετά τον τερματισμό του πολέμου για την Τουρκία. Τον Οκτώβριο του 1918 συστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη Πατριαρχική Επιτροπή, με σκοπό την οργάνωση του επαναπατρισμού των εκτοπισμένων, με τη βοήθεια του Πατριαρχείου και της ελληνικής κυβέρνησης. Η παλιννόστηση έγινε τμηματικά, με τη μέριμνα του Υπουργείου Περιθάλψεως, και επιτράπηκε αρχικά να επιστρέψουν οι ευπορότεροι και οι πρόσφυγες οι προερχόμενοι από ορισμένες μόνο περιοχές της Δυτικής Μικράς Ασίας. Οι περισσότεροι επέστρεψαν στις εστίες τους μετά την απόβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη, το Μάιο του 1919. Μέχρι το τέλος του 1920 η πλειονότητα των προσφύγων είχε επιστρέψει στη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη.

Οι συνθήκες που βρήκαν στην πατρίδα τους ήταν άσχημες, καθώς πολλά σπίτια, εκκλησίες και σχολεία είχαν μερικώς ή εντελώς καταστραφεί. Επίσης, σε κάποιες περιοχές, σε σπίτια Ελλήνων είχαν εγκατασταθεί Μουσουλμάνοι πρόσφυγες από τις βαλκανικές χώρες. Στα πλαίσια της Ύπατης Αρμοστείας Σμύρνης ιδρύθηκε η «Υπηρεσία Παλιννοστήσεως και Περιθάλψεως», η οποία βοηθούσε όσους επέστρεφαν να αποκατασταθούν στα σπίτια τους και τις ασχολίες τους. Οι ειρηνικές όμως μέρες δεν κράτησαν πολύ. Λίγους μήνες αργότερα, τον Αύγουστο του 1922, θα έπαιρναν πάλι το δρόμο της προσφυγιάς.

ΘΕΜΑ Β2¹⁰

⁴ Σχολικό βιβλίο σελ. 84

⁵ Σχολικό βιβλίο σελ. 209

⁶ Σχολικό βιβλίο σελ. 220

⁷ Σχολικό βιβλίο σελ. 49

⁸ Σχολικό βιβλίο σελ. 54

⁹ Σχολικό βιβλίο σελ. 142-143.

¹⁰ Σχολικό βιβλίο σελ. 157.

Την αστική αποκατάσταση ανέλαβε περισσότερο το κράτος και λιγότερο η ΕΑΠ, η οποία πρόσφερε οικονομική βοήθεια σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων, οικοτεχνικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων (όπως η ταπητουργία). Σε αντίθεση με την αγροτική αποκατάσταση, η αστική περιλάμβανε μόνο στέγαση και όχι πρόνοια για εύρεση εργασίας. Η αστική στέγαση συνάντησε περισσότερα εμπόδια από την αγροτική. Ο αριθμός των προσφύγων ήταν μεγάλος, τα ανταλλάξιμα (μουσουλμανικά) σπίτια στις πόλεις ήταν λίγα και τα οικιστικά προγράμματα του κράτους καθυστερούσαν, λόγω των πολιτικών ανωμαλιών και της κακής οικονομικής κατάστασης κατά τις δεκαετίες του 1920 και του 1930. Πρόβλημα επίσης αποτελούσε η περιπλάνηση των αστών προσφύγων από πόλη σε πόλη για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Οι περισσότεροι πρόσφυγες στις πόλεις τα πρώτα χρόνια εργάζονταν περιστασιακά, είτε κάνοντας «μεροκάματα» στις οικοδομές, σε εργοστάσια και βιοτεχνίες, είτε ως πλανόδιοι μικροπωλητές και μικροκαταστηματάρχες. Άλλοι δούλεψαν ως ναυτεργάτες και εργάτες σε δημόσια έργα στις πόλεις ή στην ύπαιθρο (αρδευτικά και αποστραγγιστικά έργα, διάνοιξη δρόμων, κατασκευή ή επέκταση λιμανιών κ.ά.).

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

α) Από το σχολικό βιβλίο (σελ. 78-79) να αξιοποιηθεί το απόσπασμα: «Παρά την έντονη αντίδραση του βασιλιά Γεωργίου Α', η Εθνοσυνέλευση επέβαλε την αρχή να προέρχεται η κυβέρνηση από την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Αυτό που δεν ορίστηκε με σαφήνεια, διότι θεωρήθηκε αυτονόητο, ήταν ότι ο βασιλιάς όφειλε να δώσει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης σε βουλευτή του κόμματος που είχε την εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας της Βουλής. Ο Γεώργιος εκμεταλλεύτηκε αυτήν την ασάφεια, για να διορίζει κυβερνήσεις της αρεσκείας του.»

Από τα ιστορικά παραθέματα μπορούν να αξιοποιηθούν οι εξής πληροφορίες.

Κείμενο Α': Η κριτική του Τρικούπη μετά την εκλογική νοθεία της 29 Ιουνίου 1874 με το άρθρο «Τις παταίει» στο οποίο επιρρίπτει την ευθύνη της πολιτικής κρίσης στο Βασιλιά ως το μοναδικό υπεύθυνο αυτής της κατάστασης. Θεωρεί μάλιστα ότι υπάρχει ανάγκη αποδοκιμασίας του πολιτικού συστήματος καθώς τίθεται το δίλημμα «υποταγή στην αυθαιρεσία ή επανάσταση» καθώς οι πολιτικοί φαίνεται να έχουν υποκύψει στην αυθαιρεσία και την αυταρχικότητα του Βασιλιά.

Κείμενο Β': Η παραδοχή του Βασιλιά στη διάρκεια του λόγου του στη Βουλή για τη μη αρμονική λειτουργία του πολιτεύματος μέχρι την ψήφιση της Αρχής της Δεδηλωμένης.

β) Από το σχολικό βιβλίο (σελ. 78-79) να αξιοποιηθεί το απόσπασμα: «Η ψήφιση της αρχής της δεδηλωμένης το 1875. Η ιδέα ανήκε στον νέο τότε πολιτικό Χαρίλαο Τρικούπη, ο οποίος υποστήριξε δημόσια ότι μόνη λύση στο πρόβλημα της πολιτικής αστάθειας ήταν η συγκρότηση δύο μεγάλων

κομμάτων εξουσίας, σύμφωνα με το πρότυπο της Αγγλίας. Για να καταστεί αυτό δυνατόν, έπρεπε ο βασιλιάς να αναθέτει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μόνο σε πολιτικό ο οποίος σαφώς είχε τη «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας των βουλευτών. Αυτό θα στερούσε από τα κόμματα μειοψηφίας τη δυνατότητα να σχηματίζουν κυβέρνηση, θα τα ωθούσε σε συνένωση με τα μεγάλα και θα είχε ως αποτέλεσμα σταθερότερες κυβερνήσεις πλειοψηφίας. Ο βασιλιάς, υπό την πίεση της αντιπολίτευσης και του επαναστατικού αναβρασμού του λαού, υιοθέτησε τελικά την άποψη του Τρικούπη, η οποία αποτελεί τομή στην πολιτική ιστορία της χώρας, καθώς οδήγησε σε μεταβολή του πολιτικού τοπίου.» και (σελ. 80) «Το διάστημα μεταξύ του 1875 και του 1880 αποτελεί μεταβατική περίοδο. Στις εκλογές του 1875 και του 1879 κανένα κόμμα δεν κέρδισε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1884, τα δύο μεγάλα κόμματα, του Τρικούπη και του Δηλιγιάννη, έλεγχαν το 92,2% των εδρών στο Κοινοβούλιο. Το κοινοβουλευτικό σύστημα και ο δικομματισμός θεμελιώθηκαν.»

Από τα ιστορικά παραθέματα μπορούν να αξιοποιηθούν οι εξής πληροφορίες.

Κείμενο Α΄: Η διατύπωση της θέσης από τον Τρικούπη για ανάγκη σχηματισμού κυβερνήσεων πλειοψηφίας και τη δημιουργία δικομματικού συστήματος γεγονός που θα έδινε λύση στην πολιτική κρίση και θα απομάκρυνε κάθε προοπτική εκτροπής του πολιτεύματος.

Κείμενο Β΄: Η αποδοχή του Βασιλιά με το λόγο του στη Βουλή, ως απαραίτητο στοιχείο αρμονικής λειτουργίας του πολιτεύματος, τη δημιουργία κυβερνήσεων που στηρίζονται στην αρχή της Δεδηλωμένης εμπιστοσύνης της πλειοψηφίας των βουλευτών.

ΘΕΜΑ Δ1

α) Για τις νομοθετικές ρυθμίσεις του 1870-1871 από το σχολικό βιβλίο (σελ. 25) να αξιοποιηθεί το απόσπασμα: «Η οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος έγινε με νομοθετικές ρυθμίσεις κατά την περίοδο 1870-1871. Στόχος των νομοθετημάτων ήταν να εξασφαλιστούν κατά προτεραιότητα οι ακτήμονες χωρικοί, με την παροχή γης, απαραίτητης για την επιβίωσή τους. Ταυτόχρονα, το κράτος προσπαθούσε να εξασφαλίσει, μέσα από τη διαδικασία της εκποίησης, τα μεγαλύτερα δυνατά έσοδα, που θα έδιναν μια ανάσα στο διαρκές δημοσιονομικό αδιέξοδο. Οι στόχοι ήταν αντιφατικοί και στην πραγματικότητα μόνο ο πρώτος επιτεύχθηκε σε ικανοποιητικό βαθμό.

Από τα ιστορικά παραθέματα μπορούν να αξιοποιηθούν οι εξής πληροφορίες.

Κείμενο Α΄: Οι οικονομικοί λόγοι που οδήγησαν το κράτος σε μια προσπάθεια αύξησης των εσόδων του από τα ποσά εξαγοράς αλλά και τις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων που θα ενισχύσουν την αγορά και θα υπάρξει ταυτόχρονη δανειοδότηση για την τόνωση της αγοράς. Η απώλεια του 25% από την παραχώρηση της δημόσιας γης για το κράτος θα αντισταθμιστεί από

τους φόρους και τους δασμούς αφού θα υπάρξει μεγαλύτερη επιχειρηματική δραστηριότητα και αύξηση της παραγωγής. Επίσης οι κοινωνικοί λόγοι που επέβαλαν την ανάγκη αναδιανομής της γης σε ακτήμονες και μικροϊδιοκτήτες για την αποφυγή εντάσεων και κοινωνικών αναταραχών. Εξάλλου, το όλο εγχείρημα εντασσόταν στην προσπάθεια ανάπτυξης της γεωργίας και προώθησης της εκβιομηχάνισης από τον Κουμουνδούρο.

Για τη νομοθετική ρύθμιση του 1917 από το σχολικό βιβλίο (σελ. 43-44) να αξιοποιηθεί το απόσπασμα: «Το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης έγινε στα ταραγμένα χρόνια του Α' Παγκοσμίου πολέμου και του «εθνικού διχασμού». Το 1917 η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη αποφάσισε την ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης. Ο στόχος ήταν διπλός: αφενός η στήριξη και ο πολλαπλασιασμός των ελληνικών ιδιοκτησιών γης στις νεοαποκτηθείσες περιοχές και αφετέρου η αποκατάσταση των προσφύγων και η πρόληψη κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο. »

Από τα ιστορικά παραθέματα μπορούν να αξιοποιηθούν οι εξής πληροφορίες.

Κείμενο Β': Στο πλαίσιο μιας εκτεταμένης αγροτικής μεταρρύθμισης, η προσπάθεια των Φιλελευθέρων είχε ως στόχο να ενισχύσει το εθνικό φρόνημα των χωρικών και να προσελκύσει τους χριστιανικούς πληθυσμούς της Βόρειας Ελλάδας μέσω των απαλλοτριώσεων. Ειδικότερα, για τους χριστιανούς γαιοκτήμονες προβλεπόταν η εκούσια παραχώρηση γης και η χρηματοδότηση των ακτημόνων αγοραστών .

Κείμενο Γ': Στη Βόρεια Ελλάδα εφαρμόστηκε το σύστημα που είχε ήδη εφαρμοστεί και στο νότο με επιτυχία τουλάχιστον σε πολιτικό επίπεδο και είχε ως στόχο τη δημιουργία μικροϊδιοκτητών και μικρών οικογενειακών μονάδων. Το γεγονός αυτό έδινε το δικαίωμα στο ελληνικό κράτος να νομιμοποιήσει τις κτήσεις του στη Βόρεια Ελλάδα.

β) Για τις νομοθετικές ρυθμίσεις του 1870-1871 από το σχολικό βιβλίο (σελ. 25) να αξιοποιηθεί το απόσπασμα: «Σύμφωνα με τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, οι δικαιούχοι αγρότες μπορούσαν να αγοράσουν όση γη ήθελαν, με ανώτατο όριο τα 80 στρέμματα για ξηρικά εδάφη και τα 40 στρέμματα για αρδευόμενα. Από το 1870 ως το 1911 διανεμήθηκαν 2.650.000 στρέμματα με 370.000 παραχωρητήρια, πράγμα που δείχνει ότι οι φιλοδοξίες ή οι δυνατότητες των αγροτών για απόκτηση καλλιεργήσιμης έκτασης ήταν περιορισμένες αλλά και ο πολυτεμαχισμός της γης ήδη μεγάλος. Πρέπει να επισημανθεί ότι για τις περιοχές που χαρακτηρίζονταν ως φυτείες, ελαιόδενδρα και αμπέλια, ο μέσος όρος έκτασης των ιδιοκτησιών ήταν σαφώς μικρότερος εκείνων που προορίζονταν για καλλιέργεια δημητριακών. Επρόκειτο όμως για σημαντική διανομή καλλιεργήσιμων γαιών, ιδιαίτερα αν συγκριθεί με τα 600.000 στρέμματα εθνικών γαιών που είχαν διανεμηθεί τα προηγούμενα χρόνια, από το 1833 μέχρι το 1870. Ωστόσο, μόνο το 50% περίπου του αντιτίμου των παραχωρούμενων γαιών πληρώθηκε τελικά στο κράτος από τους αγοραστές της εθνικής αυτής ιδιοκτησίας.»

Για τη νομοθετική ρύθμιση του 1917 από το σχολικό βιβλίο (σελ. 44) να αξιοποιηθεί το απόσπασμα: «Με βάση αυτά τα νομοθετήματα η απαλλοτρίωση των μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών έγινε δυνατή στα αμέσως μετά τον πόλεμο χρόνια, όταν η ανάγκη αποκατάστασης των προσφύγων βρέθηκε στο επίκεντρο του κρατικού ενδιαφέροντος. Η αναδιανομή που έγινε έφτασε στο 85% των καλλιεργήσιμων εκτάσεων στη Μακεδονία και στο 68% στη Θεσσαλία. Στο σύνολο της καλλιεργήσιμης γης της χώρας το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 40%.»

Από τα ιστορικά παραθέματα μπορούν να αξιοποιηθούν οι εξής πληροφορίες.

Κείμενο Β΄: Η Κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης εξαιτίας των ενδοαστικών συγκρούσεων και του εθνικού διχασμού αναγκάστηκε να επιβάλει την υποχρεωτική απαλλοτρίωση της γης.

Κείμενο Γ΄: Η ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης συντελέστηκε μετά το 1923 με τη διανομή εκτάσεων γης που προηγουμένως ανήκαν σε Τούρκους και Βούλγαρους ανταλλάξιμους και σε μεγαλογαιοκτήμονες.